

НАРОДНЕ ПОСЛОВИЦЕ

Пословица на сажет, језгровит начин, изражава неку тврдњу, савет или упутство. Њоме се изражава нека мисао, неко животно искуство, нека општа истина или сазнање. Овим кратким обликом истиче се нека морална истина применљива на сличне или различите ситуације, зато кажемо да изражава нешто опште. То је врста умовања настала вековним искуством народа, уобличена онако како је народ схватао и размишљао. Језички су веома добро организоване, тако да речима буде тесно а мислима широко. Пословице имају свој карактеристичан ритам, без обзира да ли су исказане у прози или у стиху. Казују се у разним приликама: када желимо да истакнемо закључак неке своје приче или животног догађаја, када желимо кратко да изразимо неку мудру поруку, када њоме желимо да потврдимо или илуструјемо своје искуство или, пак, када је употребимо као аргумент и доказивање. Некада су се пословице више користиле него данас. Казивали су их и појединци из народа у тренуцима умовања, ослањајући се на народно искуство и традицију. И данас се користи у разговорном језику, у облику цитата, подједнако у усменом и писаном облику. Има мишљења да је пословица најмисаонији књижевни облик. Неки у пословице убрајају изреке и друге кратке облике и међу њима праве разлике. Каткада је тешко разликовати изреку од пословице јер су оне готово истоветне, али треба правити разлику.

Пословице су веома стара форма, мада је њихово порекло доста неодређено. Највећи број пословица потиче из „Библије”, из старојеврејске традиције, из старог Египта и других древних азијских култура. Пословице из древних времена долазиле су до нас у непрестаном преображају, не губећи, у основи, своје првобитно значење и постајући на тај начин општеважеће, општељудске и безвремене. Многе пословице су настале у народном искуству, у токовима живота, а извор неких је у литератури, у краћим врстама народне књижевности те се без тог контекста не могу разумети. Многи савремени писци користили су пословицу у својим делима као важно средство уметничког изражавања.

Постоје пословице у којима су речи употребљене у основном значењу (Боље је умјети него имати, Ко добро чини, боље дочека, Ко много говори, мало се чује), али и оних које су метафорички употребљене, дакле, с пренесеним значење (Гдје ће крушка но под

крушку, Уз криво се дрво и право искриви, Језик – целат). Пословице хришћанског схватања потичу из црквене литературе (Ко се чува, и Бог га чува, Бог ником дужан не остаје, Ко тебе каменом, ти њега хлебом). Пословице су из средњовековне литературе прелазиле у усмену књижевност.

Постоје разне врсте пословица. Узевши у обзир неке њихове спољашње ознаке, могу се поделити на: праве пословице, пословице причице, дијалошке пословице и пословице у стиху. Праве пословице су прозног облика и изражавају опште истине о животу у основном или пренесеном значењу (Невоља очи нема, Шапат кућу губи, Ћутање је злато, Боље се поклизнути ногом него језиком, Ко брзо суди, брзо се и каје). Пословице причице се односе на личности и догађаје из историје или легенде. Ту спадају пословице које су настале из неке приповетке тако што се цела приповетка исприча па се на крају као њено језгро, обично је то и наслов приповетке, истиче та пословица, која, свакако, има дубоке везе са садржином приче (Медвећа услуга: Казује се како је једном човек медведа спасао, а за то му је овај био захвалан. Када је једанпут човек легао да спава, медвед је остао да га брани од мува. Једна мува пала је човеку на главу, а медвед, да би је отклонио од свог пријатеља, дохвати стену и убије и муву и човека.). Дијалошке пословице често су дате у облику питања (- Шта чине деца? - Што виде од оца? - Ко ти је извадио око? - Брат. - Зато је тако дубоко - Ће си био? - Нигдје. - Шта си чинио? - Ништа). Пословице у стиху (стиховане пословице) богате су звуком. Има их једноделних: Држи воду док мајстори оду, У Штеде до греде, Од невоље нема школе боље. Могу бити и у два стиха: Добро сам се удала/ како сам се надала, Зрно по зрно погача,/ камен по камен палача, Коноп веже коње и волове,/ а поштена реч витезове. Има их које су целе песмице.

У народним пословицама дошла је до израза мудрост и оштроумност народа, његова потреба да се изрази сажето и језгровито и о најсложенијим проблемима. О ономе о чему говоре веома су разноврсне. Оне говоре: о свету, злу, добру, мудрости, добротинству, знању, раду, слози, штедњи, сиромаштву, богатству, невољи, новцу, пријатељству, правди, лажи, истини и о другим темама човековог живота. У ову књигу ушле су само пословице у прози. Избор је извршен према Антологији народних умотворина (избор и предговор Миливоје В. Кнежевић) Матица српска – Српска књижевна задруга, Нови Сад – Београд, 1957.

Вук Милатовић